

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№2, 2020

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

ფაქტობრივ მეულეთა ქონებრივი უფლება-მოვალეობები

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1151-ე მუხლის თანახმად, მეულეთა პირად და ქონებრივ უფლება-მოვალეობებს წარმოშობს მხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული წესით რეგისტრირებული ქორწინება. მიუხედავად აღნიშნულისა, ხშირია ქალისა და მამაკაცის ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო თანაცხოვრების შემთხვევები, რაც მისი შედეგების სამართლებრივი იგნორირებიდან გამომდინარე, როგორც წესი, იწვევს ურთიერთობის მონაწილე პირთა ქონებრივი ინტერესების შელახვას. წინამდებარე კვლევის მიზანია გამოიკვეთოს და სამართლებრივად შეფასდეს ფაქტობრივ მეულეთა ქონებრივი უფლება-მოვალეობების პრობლემური ასპექტები. კერძოდ: ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო თანაცხოვრების დროს განეული ხარჯების სოციალურ/სამართლებრივი ბუნება; ფაქტობრივი ურთიერთობის დროს შექმნილი ქონების საკუთრების რეჟიმის განსაზღვრასთან დაკავშირებული საკითხები; ფაქტობრივ მეულეთა მიერ ერთმანეთის ქონებით სარგებლობიდან გამომდინარე პრობლემები; მხარეთა მიერ ერთმანეთის სასარგებლოდ გადახდილი/გადასახდელი სარჩოს მიღების სამართლებრივი საფუძვლები და მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული ტენდენციები.

საკვანძო სიტყვები: ფაქტობრივი მეულეები, ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო თანაცხოვრება, ქონებრივი უფლება-მოვალეობები, თანაცხოვრების პერიოდში განეული ხარჯები, თანაცხოვრების დროს შექმნილი ქონება, ფაქტობრივ მეულეთა მიერ ერთმანეთის ქონებით სარგებლობა, საცხოვრისით სარგებლობა, სარჩოს მიღების სამართლებრივი საფუძვლები, მემკვიდრეობა.

1. შესავალი

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში – სსკ)¹ 1158-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, მეულეთა მიერ ქორწინებაში შექმნილი ქონება მათი საერთო საკუთრებაა, თუ მათ შორის საქორწინო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული. აღსანიშნავია, რომ ასეთივე პრეზუმციას ფაქტობრივ მეულეთა საკუთრებასთან დაკავშირებით კანონი არ ითვალისწინებს, ვინაიდან სსკ-ის 1151-ე მუხლის შესაბამისად, მეულეთა უფლება-მოვალეობებს წარმოშობს მხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით რეგისტრირებული ქორწინება.² უფრო მეტიც, ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივ საოჯახო თანაცხოვრებაში ყოფნის ფაქტს საერთოდ არ გააჩნია მაკვალიფიცირებელი მნიშვნელობა იმისათვის, რომ ურთიერთობის დროს შექმნილი ქონება აღიარებულ იყოს მის მონაწილეთა საერთო საკუთრებად. გამოდის, რომ საოჯახო ურთიერთობების განმარტების ფორმალური მიდგომა არ შეესაბამება ამ ურთიერთობების არსს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილ პრაქტიკას.³ შესაბამისად, ფაქტობრივ მეულეთა მიერ შექმნილ ქონებასთან მიმართებით, თუ მათ კანონმდებლობით დადგენილი წესით შესრულებული გარიგებით განსაზღვრული არ აქვთ თავიანთი საერთო საკუთრების რეჟიმი,⁴

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, 31, 24/07/1997.

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-968-1269-07, სამოტივაციო ნაწილი – უფლება-მოვალეობები არ წარმოიშობა არც ჯვრისწერის საფუძველზე. ეკლესიის მიერ შესრულებულ ჯვრისწერას კანონით გათვალისწინებული რაიმე შედეგი არ მოჰყვება.

³ Johnston and Others v. Ireland, [1986], ECHR, 56.

⁴ სსკ, მუხლი 173, ნაწილი 1 – აღნიშნული ნორმის თანახმად, ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო თანაცხოვრების მონაწილეებს, გარიგების საფუძველზე, შეუძლიათ გააჩნდეთ, როგორც საერთო თანაზიარი, ასევე საერთო წილობრივი საკუთრება.

უნდა მოხდეს თითოეულის წილის განსაზღვრა სსკ-ის ზოგადი პრინციპების საფუძველზე – საერთო საკუთრების შექმნაში მათი მონაწილეობის მოცულობის მიხედვით.

უძრავ ქონებასთან დაკავშირებით საკითხი ნაკლებ პრობლემურია, ვინაიდან რეგისტრაციას ექვემდებარება და ორივე ფაქტობრივ მეუღლეს შეუძლია ნივთის შექმნისას დაირეგისტრიროს მასზე უფლება. მოძრავ ნივთებთან მიმართებით კი საკითხი შედარებით რთულად არის. ფაქტობრივი მეუღლეები უმეტესად ერთად შექმნილი მოძრავი ნივთების სიას არ აწარმოებენ. შესაბამისად, არც საკუთრების შექმნაში მათი მონაწილეობის ოდენობას აღრიცხავენ.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო ურთიერთობების შემთხვევაში საერთო ქონების გაყოფისას, საოჯახო საქმეების გაძღოლაში მონაწილეობა, ისევე როგორც საყოფაცხოვრებო ხარჯების დაფარვა, სავალდებულოდ ე.ი. მხარეთა შესაბამისი შეთანხმების გარეშე, არ იქნება მიღებული მხედველობაში.⁵ ასევე, გარდა იმ ქონებისა, რომელიც მეუღლეთა საერთო საკუთრებადაც კი არ მიიჩნევა სსკ-ის 1161-ე მუხლის მიხედვით, ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო ურთიერთობის შემთხვევაში, საერთო საკუთრებად არ უნდა ჩაითვალოს არც ფაქტობრივი მეუღლეების ხელფასი, ასევე სამენარმეო საქმიანობიდან მიღებული შემოსავალი, ინტელექტუალური საქმიანობიდან მიღებული შემოსავალი, პენსიები/სტიპენდიები და სხვ.⁶

ფაქტობრივ მეუღლეთა საერთო წილობრივი საკუთრების რეჟიმის საკუთრების შექმნის შემდგომ განსაზღვრის პრაქტიკა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მათ შესაძლებლობაზე დაამტკიცონ აღნიშნული საკუთრების შესაბამისი რეჟიმით შექმნაზე მათ შორის შეთანხმების არსებობის ფაქტი, რომელიც, როგორც წესი, იდება კონკლუდენტური ნების გამოვლენით⁷ ან უკეთეს შემთხვევაში ზეპირი ფორმით.

ზემოაღნიშნულთან საპირისპირო მიდგომას ითვალისწინებს მაგალითად, უკრაინის საოჯახო კოდექსი. ამ კოდექსის 74-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, თუ ქალი და მამაკაცი ცხოვრობენ ერთ ოჯახად, მაგრამ არ იმყოფებიან ქორწინებაში, მათ მიერ თანაცხოვრების დროს შექმნილი ქონება წარმოადგენს მათ საერთო თანაზიარ საკუთრებას, თუ სხვა რამ არ არის დადგენილი მათ შორის წერილობითი შეთანხმებით. ამ ნორმის მიხედვით, მტკიცების ერთადერთ საგანს წარმოადგენს მხოლოდ ასეთ ურთიერთობაში ყოფნის ფაქტი და მისი წარმოშობის მომენტი. იმავე მუხლის მე-2 ნაწილი კი ადგენს, რომ ამგვარ საკუთრებაზე ვრცელდება კოდექსის მე-8 თავით გათვალისწინებული წესები, რომელიც შეეხება მეუღლეთა საერთო საკუთრებას.

2018 წლის 12 სექტემბერს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში წარდგენილი №1351 კონსტიტუციური სარჩელით გასაჩივრებულია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1151-ე მუხლის იმ ნორმატიული შინაარსის კონსტიტუციურობა, რომელიც ადგენს, რომ „მეუღლეთა უფლება-მოვალეობებს წარმოშობს მხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით რეგისტრირებული ქორწინება.“ აღნიშნული სარჩელის ფაქტობრივი საფუძველი გახდა ის გარემოება, რომ მოსარჩელე არ იქნა მიჩნეული მისი გარდაცვლილი ფაქტობრივი მეუღლის კანონით მემკვიდრედ.

საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, ფაქტობრივ მეუღლეს, განსხვავებით ქორწინებაში მყოფი მეუღლეებისაგან, არ აქვს უფლება მიმართოს სასამართლოს ფაქტობრივი მეუღლის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად, თუ გარდაცვლილად გამოცხადების შესახებ. პირის აღიარე-

⁵ აღნიშნული საკითხის მიმართ განსხვავებული მიდგომა აქვს ნორვეგიას. იხ. წინამდებარე სტატიის მე-3 პარაგრაფი.

⁶ შეად. *Белов В.А.*, *Гражданское Право, Особенная Часть, Том III, Абсолютные Гражданско-Правовые Формы*, М., 2013, 235.

⁷ *ბალიშვილი ე.*, სსკ-ის კომენტარი, ნიგნი III, თბ., 2019, მუხლი 328, ველი 3.

ბა უგზო-უკვლოდ დაკარგულად, თუ მისი გარდაცვლილად გამოცხადება დაკავშირებულია შემდეგ ქონებრივ ურთიერთობებთან: ქონების მართვასთან, განკარგვასთან, მემკვიდრეობასთან და სხვ.⁸

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მე-8 მუხლის მე-16 ნაწილი საგადასახადო კანონმდებლობის მიზნებისთვის ოჯახის წევრად არ მიიჩნევს ფაქტობრივ მეულღეს. შესაბამისად, ფაქტობრივ მეულღეზე არ ვრცელდება შესაბამისი საკანონმდებლო აქტით გათვალისწინებული შეღავათები, რაც გათვალისწინებულია ქორწინებაში მყოფ მეულღეებთან მიმართებით. ასევე, საქართველოს „სახელმწიფო კომპენსაციისა და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის შესახებ“ კანონის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის „დ“ და „ე“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული მარჩენალისა და ოჯახის წევრის გარდაცვალებისას კომპენსაციისა და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის მიმღები ბენეფიციარები ვერ იქნებიან ფაქტობრივი მეულღეები.⁹

ზემოაღნიშნული პრობლემების ფონზე, წინამდებარე კვლევის მიზანია დასახელებული სოციალური ინსტიტუტის ქორწინებასთან, როგორც ყველაზე მსგავს სამართლებრივ ინსტიტუტთან შედარების, სამართლის ზოგადი პრინციპების ანალიზისა და საზღვარგარეთის პრაქტიკის მიმოხილვის საფუძველზე გამოიკვეთოს და სამართლებრივად შეფასდეს ფაქტობრივ მეულღეთა ქონებრივი უფლება-მოვალეობების პრობლემური ასპექტები. კერძოდ: ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო თანაცხოვრების დროს განეული ხარჯების სოციალურ/სამართლებრივი ბუნება; ფაქტობრივი ურთიერთობის დროს შექმნილი ქონების საკუთრების რეჟიმის განსაზღვრასთან დაკავშირებული საკითხები; ფაქტობრივ მეულღეთა მიერ ერთმანეთის ქონებით სარგებლობიდან გამომდინარე პრობლემები; მხარეთა მიერ ერთმანეთის სასარგებლოდ გადახდილი/გადასახდელი სარჩოს სამართლებრივი საფუძვლები და მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული ტენდენციები. აღნიშნული კვლევა ფაქტობრივ მეულღეთა ქონებრივი უფლება-მოვალეობების პრობლემური ასპექტების შესახებ შექმნის მნიშვნელოვან თეორიულ ბაზას, რაც ხელს შეუწყობს ურთიერთობის ნეგატიური სამართლებრივი შედეგების პრაქტიკულ აღმოფხვრას, თავად ურთიერთობის მონაწილეთა მიერ წინამდებარე სტატიამი განხილული საკითხების გაცნობიერების საფუძველზე. აღნიშნული კი, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს ინსტიტუტის სამართლებრივი განვითარების შესაძლო მექანიზმების გამოკვეთას.

2. თანაცხოვრების დროს განეული ხარჯები

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტი იცავს ადამიანის თავისუფალი განვითარების უფლებას, რაც მოიცავს მის უფლებას დაამყაროს ურთიერთობები სხვა ადამიანებთან.¹⁰

საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად, „ხელისუფლების გამხორციელებისას ხალხი და სახელმწიფო შეზღუდული არიან ... უფლებებითა და თავისუფლებებით, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართლით.“ მართალია, ადამიანების თავისუფლება ხელისუფლებას ზღვარს უწესებს, თუმცა ადამიანებს ხშირად სახელმწიფოსგან უფრო მეტის მოლოდინი აქვთ, ვიდრე მათ თავისუფლებაში ჩარევისაგან თავის შეკავებაა.¹¹

⁸ აბრამიშვილი ლ., გუგავა ა., ფაქტობრივი ქორწინება და მისი სამართლებრივი რეგულირების საკითხი, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, № 3(63), 2019, ველი 10.

⁹ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო კომპენსაციისა და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის შესახებ“, სსმ, 56, 28/12/2005, მუხლი 18, პუნქტი 2; მუხლი 22¹, პუნქტი 3.

¹⁰ Niemietz v. Germany, [1992], ECHR, 29; Pretty v. the United Kingdom, [2002], ECHR, 61, 67; Oleksandr Volkov v. Ukraine, [2013], ECHR, 165-167.

¹¹ ლომთათიძე ე., საქართველოს კონსტიტუცია და თავისუფლება: თავისუფლება სახელმწიფოსგან თუ თავისუფლება საზოგადოებაში?, საქართველოს კონსტიტუცია 20 წლის შემდეგ, თბ., 2016, 175.

2010 წლის შემდეგ მიღებულ მთელ რიგ გადაწყვეტილებებში საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო მსჯელობს პიროვნული განვითარების თავისუფლებაზე, როგორც ბუნებით თავისუფლებაზე.¹²

საკონსტიტუციო სასამართლო კონსტიტუციის მე-12 მუხლით დაცული პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლებასთან დაკავშირებით განმარტავს, რომ ის იცავს პირის თავისუფლებას თავისი შეხედულებისამებრ განაგოს საკუთარი შინაგანი სამყარო და თავისი გადაწყვეტილებებით დაამყაროს და განავითაროს ურთიერთობები გარესამყაროსთან.¹³ ადამიანის იძულება და მის თავისუფლებაში ჩარევა დასაშვებია მხოლოდ სხვა ადამიანებისთვის ზიანის ასარიდებლად. ხოლო ქცევაში, რომელიც მხოლოდ მას ეხება, მისი დამოუკიდებლობა უპირობოდ აბსოლუტურია.¹⁴

საინტერესოა ნიუ იორკის უზენაესი სასამართლოს მიდგომა. კერძოდ, ის თანამცხოვრებთა შორის რჩენასთან, ასევე საკუთრებასთან დაკავშირებულ ნაგულისხმევ (კონკლუდენტურ) შეთანხმებებს არ აღიარებს, როდესაც ეფუძნება მომჩივანს, რომელიც ეწეოდა გარკვეულ „მომსახურებებს“, მაგ. საოჯახო საქმეების გაძღოლა. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ის ფაქტი, რომ ეს ყველაფერი უფასოდ და აუნაზღაურებლად ხორციელდებოდა ამ პროცესს ხდის ბუნებრივს. იგივე პოზიციას იზიარებს მიჩიგანის სასამართლოც.¹⁵

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ის ხარჯები, რასაც ფაქტობრივი მეუღლე გასწევს მხარეთა შეთანხმების გარეშე გაგებულ უნდა იქნეს, როგორც მისი მხრიდან თავისუფალი განვითარების მიზნით განხორციელებული ქმედებები.¹⁶ შესაბამისად, ასეთ ფაქტობრივ მეუღლეს არ გააჩნია სამართლებრივი საფუძველი მოითხოვოს მის მიერ განეული მატერიალური, თუ არამატერიალური ხარჯების ანაზღაურება, ვინაიდან მისი შესრულება წარმოადგენდა ბუნებრივ პროცესს, რაც განპირობებული იყო მისივე შინაგანი მოთხოვნილებებით. იმ შემთხვევაში კი, თუ სარგებლის მიმღები ფაქტობრივი მეუღლე განხორციელებს საპასუხო შესრულებას, რასაც დააფუძნებს მის მიერ სარგებლის მიღებას, ის შემდგომ ვეღარ მოითხოვს ანაზღაურების უკან დაბრუნებას, ვინაიდან მისი შესრულება ეფუძნებოდა ზნეობრივ მოვალეობებს.¹⁷

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ-ით გათვალისწინებული წესი, განსაზღვრულ შემთხვევაში შეიძლება მაინც ვაგრძელებს ბუნებითი თავისუფლების ფარგლებში ხარჯის გამწევ ფაქტობრივ მეუღლეზე. კერძოდ, სსკ-ის 987-ე მუხლი შეეხება ხარჯების განევას სხვა პირის ქონებაზე და ადგენს, რომ სხვა პირის ქონებაზე შეგნებულად ან შეცდომით განეული ხარჯების ანაზღაურების ვალდებულება წარმოიშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირი ამით გამდიდრდება, ხოლო თუ გამდიდრების ფაქტი სახეზე არაა, მაშინ მართო ხარჯის განევა არ წარმოშობს კონდიქციურ ვალდებულებას.

¹² ლომთათიძე ე., საქართველოს კონსტიტუცია და თავისუფლება: თავისუფლება სახელმწიფოსგან თუ თავისუფლება საზოგადოებაში?, საქართველოს კონსტიტუცია 20 წლის შემდეგ, თბ., 2016, 179, იხ. ციტირება: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის №2/4/532,533 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 5; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 31 ივლისის №2/1/572 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 11.

¹³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის №2/4/532,533 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 3.

¹⁴ ლომთათიძე ე., საქართველოს კონსტიტუცია და თავისუფლება: თავისუფლება სახელმწიფოსგან თუ თავისუფლება საზოგადოებაში?, საქართველოს კონსტიტუცია 20 წლის შემდეგ, თბ., 2016, 181.

¹⁵ McCaffrey C.S., The Property Rights of Unmarried Cohabitants in the USA, Trusts & Trustees, Vol. 24, №1, February 2018, 104.

¹⁶ Duca R., Alimony in Divorce in the Italian Legal System, Verschraegen B.(ed.), Family Finances, Vienna, 2009, 447.

¹⁷ სსკ, მუხლი 976, ნაწილი 2.

ბას.¹⁸ ასევე, სსკ-ის 163-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, კეთილსინდისიერ მფლობელს შეუძლია უფლება-მოსილ პირს მოსთხოვოს იმ გაუმჯობესებისა და ხარჯების ანაზღაურება, რაც მან გაიღო ნივთზე კეთილსინდისიერი მფლობელობის დროს და რაც არ არის კომპენსირებული ამ ნივთით სარგებლობით. იმავე მუხლის მე-3 ნაწილით კი, კეთილსინდისიერ მფლობელს შეუძლია უარი თქვას ნივთის დაბრუნებაზე, ვიდრე მისი მოთხოვნები არ დაკმაყოფილდება.

3. საკუთრების უფლება თანაცხოვრების დროს შეძენილ ქონებაზე

საინტერესოა მსგავსებები და განსხვავებები უფლებების დაცვის სამართლებრივ მექანიზმებს შორის ერთობლივად შეძენილ ქონებასთან დაკავშირებით ქორწინებაში და ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივ საოჯახო ურთიერთობებში.

სსკ-ის თანახმად, საქორწინო ხელშეკრულება განსაზღვრავს მეულლეთა ქონებრივ უფლებებსა და მოვალეობებს, როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე განქორწინებისას (1172-ე მუხლის პირველი ნაწ.). აღნიშნული ხელშეკრულება იდება მხოლოდ მომავალ მეულლეებს ან მეულლეებს შორის. მომავალ მეულლეთა შემთხვევაში ხელშეკრულება ძალაში შედის ქორწინების რეგისტრაციიდან (1173-ე მუხლი).

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო თანაცხოვრების მონაწილეები, რომლებიც მიზნად ისახავენ ურთიერთობის პერიოდში შეძენილი საკუთრების რეჟიმის განსაზღვრას, ვერ დადებენ სსკ-ის 1172-ე მუხლით გათვალისწინებულ საქორწინო ხელშეკრულებას, თუმცა მათ შეუძლიათ, ხელშეკრულების თავისუფლების ფარგლებში (სსკ-ის 319-ე მუხლის პირველი ნაწ.), დადონ ამ ხელშეკრულების მსგავსი ხელშეკრულება.

მიუხედავად იმისა, რომ ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო ურთიერთობის მოსაწესრიგებლად დადებულ ხელშეკრულებებს უმეტესად მოიხსენიებენ, როგორც თანაცხოვრების თაობაზე, თუ სამოქალაქო პარტნიორობის შესახებ დადებულ ხელშეკრულებებს, ისინი შინაარსობრივად ძირითადად ქონებრივ საკითხებთან დაკავშირებული საკითხების მოწესრიგებას ითვალისწინებს. იმ პრობლემების კვლევის შედეგად, რაც თან ახლავს ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივ საოჯახო ურთიერთობებს, გამოიკვეთა ზემოაღნიშნული ხელშეკრულების წერილობითი ფორმით დადების მიზანშეწონილობა შემდეგ შემთხვევებში: 1) ურთიერთობა სავარაუდოდ დიდხანს გაგრძელდება და მათ მოუწევთ საერთო საოჯახო მეურნეობის წარმოება; 2) რომელიმეს ან ორივეს მნიშვნელოვანი ფინანსური აქტივები გააჩნიათ; 3) იგეგმება საერთო ფინანსური ინვესტიციები, მაგ: სახლის ყიდვა ან/და საერთო ბიზნესის წარმოება; 4) ერთი თანამცხოვრები ფინანსურად ეხმარება მეორე თანამცხოვრებს; 5) ერთი თანამცხოვრები გადადის სახლში, რომელიც მეორე თანამცხოვრების საკუთრებაა. ასევე, როდესაც ისინი ერთმანეთის კუთვნილი სხვა ნივთებით სარგებლობენ; 6) ერთად ბავშვს ზრდიან და სხვ.

განურჩევლად იმის დადებენ, თუ არა ფაქტობრივი მეულლეები ზემოაღნიშნულ ხელშეკრულებას, ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო თანაცხოვრების დროს წყვილის მიერ უძრავი ქონების ერთობლივად შესყიდვისას, ნივთის ყიდვის თაობაზე კანონმდებლობით დადგენილი წესით გათვალისწინებულ წერილობით ხელშეკრულებაში უმჯობესია ორივე თანამცხოვრები თავიდანვე მიეთითოს მესაკუთრედ. შესაბამისად, თავიდანვე განსაზღვრული იქნება ერთობლივად შეძენილი საკუთრების რეჟიმი, ხოლო წილობრივი თანასაკუთრების შემთხვევაში, ასევე თითოეული

¹⁸ ნაჭყებია ა., სამოქალაქო სამართლებრივი ნორმების განმარტებები უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში (2000-2014), თბ., 2015, საქმე №ას-711-666-2010.

მესაკუთრის წილის ოდენობაც. სასურველია ხელშეკრულებაში ასევე მიეთითოს, თუ საჭიროების შემთხვევაში, როგორ მოხდება აღნიშნული საერთო საკუთრების გაყოფა, ექნებათ თუ არა მათ ერ-თმანეთის წილზე/იდეალურ წილზე უპირატესი შესყიდვის უფლება და სხვ.

წყვილის ყოველდღიური ხარჯების მონესრიგება, რომელიც საერთო საჭიროებისათვის გამო-სადეგი მოძრავი ნივთების ყიდვასაც შეიძლება გულისხმობდეს, შემდეგნაირად შეიძლება- ყველა-ფერს, რასაც ფაქტობრივი მეუღლეები შეიძენენ უნდა აღრიცხონ თავიანთ საკრედიტო ბარათებ-ზე. შემდეგ, თვის ბოლოს უნდა ნახონ შესრულებული ტრანზაქციები და შეაფასონ, თუ რა მოხმარ-და მათ საერთო საჭიროებებს და რა ინდივიდუალურ საჭიროებებს. ასეთ დროს შესაძლებელია იმ თანამცხოვრებმა, რომლის მიერ საერთო საჭიროებისთვის განუული ხარჯები ნაკლებია, მეორე თა-ნამცხოვრებს ხარჯების თანხობრივი სხვაობა აუნაზღაუროს შესაბამისი თანხის გადახდით, რომე-ლიც უმჯობესია საბანკო გადარიცხვის მეშვეობით განხორციელდეს.¹⁹ თუმცა, როგორც პრაქტიკა აჩვენებს, რაც უფრო დიდხანს გრძელდება ურთიერთობა, მით უფრო ძნელი ხდება იმის აღრიცხვა, თუ ვინ რამდენი დახარჯა საერთო საჭიროებისთვის.²⁰

საფრანგეთის კანონმდებლობა იცნობს „სამოქალაქო შეთანხმებას სოლიდარობის შესახებ“, რომელიც თანაცხოვრების მოწყობის მიზნით, იდება ორი ზრდასრული ადამიანის მიერ.²¹ ამ შეთან-ხმების საგანი შეიძლება იყოს საერთო საკუთრების რეჟიმის განსაზღვრა საყოფაცხოვრებო ნივ-თებთან მიმართებაში, რომლებსაც პირები შეიძენენ საფასურის გადახდის სანაცვლოდ სოლიდა-რობის შესახებ სამოქალაქო შეთანხმების დადების შემდგომ. შეთანხმების თანახმად, თუ მხარეები არ/ვერ დაამტკიცებენ, რომ შეძენილი ქონება რომელიმე მათგანის საკუთრებაა, ან ამ ქონების რა წილი ეკუთვნის თითოეულს, ჩაითვლება, რომ მასზე მათ გააჩნიათ საერთო თანაზიარი საკუთრე-ბის უფლება.²²

შვეიცარიაში ფაქტობრივ მეუღლეებს შეუძლიათ დადონ შეთანხმება საკუთრებასთან დაკავ-შირებული საკითხების მოსაწესრიგებლად, თუმცა ბუნდოვანია, თუ რა მოცულობითაა თავისუფა-ლი ასეთი შეთანხმებების დადება. იმ შემთხვევაში, თუ წყვილს დადებული არ აქვს ზემოაღნიშნუ-ლი შეთანხმება, გამოიყენება ვალდებულებითი სამართლის ან საკუთრების სამართლის ზოგადი დებულებები. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ შვეიცარიის ფედერალურმა უზენაესმა სასამართლომ უარყო საკუთრებასთან დაკავშირებული საქორწინო სამართლის ნორმების ანალოგიით გამოყენე-ბა არაფორმალურ ურთიერთობებთან მიმართებაში.²³

შვედეთის თანაცხოვრების შესახებ 2003 წლის აქტის მიზანია, თანაცხოვრების დასრულები-სას, მხარეთა ინტერესების დაცვა საერთო გამოყენებისათვის შეძენილ საცხოვრისთან და საოჯა-ხო მოხმარების ნივთებთან დაკავშირებით, იმის მიუხედავად, თუ ვის მიერ იყო საფასური გადახდი-ლი და ამასთანავე, თუ მათ არ ქონდათ დადებული შეთანხმება საერთო ფინანსური საკითხების მო-საწესრიგებლად.²⁴ თანამცხოვრებლებს ერთმანეთის ნებართვის გარეშე უფლება არ აქვთ გაასხვი-სონ ან უფლებრივად სხვაგვარად დატვირთონ საერთო საცხოვრისი და საოჯახო მოხმარების ნივ-თები.²⁵ საერთო საცხოვრისის და საოჯახო ნივთების ღირებულება შეიძლება გაყოფილ იქნეს, თუმცა ისინი უნდა არსებობდეს უშუალოდ ურთიერთობის დასრულების დროს.²⁶ როდესაც საკუთ-

¹⁹ Solot D., Miller M., *Unmarried to Each Other*, NY, 2002, 134.

²⁰ იქვე, 135.

²¹ The Civil Code of France, Article 515-1, 21/03/1804.

²² იქვე, Article 515-5.

²³ Schwenzer I., Keller T., *Informal Relationships*, National Report: Switzerland, February 2015, Section 3.

²⁴ The Swedish Cohabitees Act (2003:376), Sections: 3, 5, 6.

²⁵ იქვე, Section 23, Para.: 1-4.

²⁶ იქვე, Section 3, 7.

რების გაყოფა ხდება, თავდაპირველად უნდა მოხდეს იმ თანხების გამოყოფა, რომლითაც დაიფარება საერთო ვალეები.²⁷ შემდეგ დარჩენილი აქტივის ღირებულება მათ შორის უნდა გაიყოს თანაბრად.²⁸ გაყოფისას წილის გადაჭარბების შემთხვევაში, შესაბამის პარტნიორს შეუძლია აირჩიოს – ქონება დაუთმოს მეორეს, თუ სანაცვლოდ თანხა გადაუხადოს.²⁹ ამასთანავე, თანამცხოვრებლებს შეუძლიათ დადონ შეთანხმება, რომ საკუთრებასთან დაკავშირებული ის წესები, რომელსაც მოიცავს შვედეთის თანაცხოვრების შესახებ აქტი, არ გავრცელდეს მათ ურთიერთობაზე. მათ ასევე შეუძლიათ შეთანხმება იმაზე დადონ, რომ განსაზღვრული ქონება არ დაექვემდებაროს გაყოფას. აღნიშნული შეთანხმება იდება წერილობითი ფორმით და ხელს ორივე მხარე აწერს (მისი რეგისტრაცია და სანოტარო დადასტურება საჭირო არ არის).³⁰

სკანდინავიურ ქვეყნებს შორის ნორვეგია ერთადერთია, სადაც თანასაკუთრება შეიძლება დადგინდეს თანამცხოვრებთა მიერ საკუთრების შექმნაში არაპირდაპირი წვლილის შეტანით. მაგ. საოჯახო საქმეების გაძღოლით, ან სხვა საყოფაცხოვრებო ხარჯების დაფარვით.³¹ მაშინ, როცა თანამცხოვრებლები არ არიან შეთანხმებულები, თუ ვინ უნდა ჩაითვალოს შექმნილი ნივთის მესაკუთრედ, თანასაკუთრება ეფუძნება იმას, თუ რა წვლილი შეიტანეს მხარეებმა მის შექმნაში. თუ ორივე თანამცხოვრებმა პირდაპირი ფულადი შენატანი განახორციელა საერთო გამოყენებისათვის საჭირო ნივთის შექმნაში, იგულისხმება, რომ მათ კონკლუდენტური შეთანხმება დადეს თანასაკუთრების თაობაზე, მიუხედავად იმისა, რომ რეალურად ნივთის მყიდველი შეიძლება მხოლოდ ერთი იყოს. ეს მოსაზრება გადაწონადია იმ პოზიციით, რომ კონკრეტულ შემთხვევებში ასეთი ფულადი შენატანის განხორციელება შეიძლება ემსახურებოდა საჩუქრის გაკეთებას ან სესხის მიცემას.³² ასევე, მხედველობაში მიიღება არამხოლოდ პირდაპირი, არამედ არაპირდაპირი მონაწილეობაც შექმნაში,³³ თუ ერთ-ერთი უძღვებოდა საოჯახო საქმეებს და საკუთრების გაყოფისას აცხადებს, რომ ის ამით ხელს უწყობდა მეორე მხარეს გაკეთებინა დანაზოგი, მეტი ემუშავა და განევითარებინა თავისი კარიერა. იმ ყოფილ ფაქტობრივ მეუღლეს, რომელიც უკანასკნელ მოთხოვნას დააყენებს, მოუწევს იმის დაამტკიცება, თუ რა მიღწევები ექნებოდა მის პარტნიორს, მას რომ საოჯახო საქმეები თავის თავზე არ აეღო.³⁴

ალბანეთის 2003 წლის საოჯახო კოდექსის თანახმად, თანამცხოვრებ პარტნიორებს მოვალეობები მხოლოდ მაშინ ეკისრებათ, თუ ისინი ნოტარიუსის თანდასწრებით მოაწერენ ხელს თანაცხოვრების თაობაზე შეთანხმებას, რომლითაც განსაზღვრავენ თანაცხოვრების შედეგებს ბავშვებთან და იმ ქონებრივ აქტივებთან დაკავშირებით, რასაც ისინი შეიძენენ თანაცხოვრების პერიოდში.³⁵

ახალ ზელანდიაში 2002 წლის 1 თებერვლიდან მოქმედებს საკუთრების (ურთიერთობის) ცვლილების აქტი. ეს აქტი ვრცელდება როგორც ქორწინებაზე, ასევე სამოქალაქო კავშირებსა და ფაქტობრივ წყვილებზეც. აღნიშნული სამართლებრივი აქტი ახდენს დაუქორწინებელი თანამცხოვრებლების საკუთრების უფლების სამართლებრივ აღიარებას³⁶ და ადგენს, რომ მხარეთა მიერ თანაცხოვრების დროს შექმნილი ქონება, როგორც წესი, მათ შორის თანაბრად იყოფა.³⁷ აღნიშნული

²⁷ The Swedish Cohabitees Act (2003:376), Section 13.

²⁸ იქვე, Section 14.

²⁹ იქვე, Section 22, Para.3.

³⁰ იქვე, Section 9.

³¹ Sverdrup T., An Ill-Fitting Garment: Why the Logic of Private Law Falls Short Between Cohabitants, *Verschraegen B. (ed.)*, Family Finances, Vienna, 2009, 360.

³² იქვე, 361.

³³ იქვე, 365.

³⁴ იქვე, 364.

³⁵ The Family Code of Albania, 8/05/2003, Article 164.

³⁶ The Property (Relationships) Act 1976 of New Zealand, 14/12/1976, 1C (1).

³⁷ იქვე, 1C (4).

აქტის მიღებამდე ფაქტობრივ მეუღლეებს შორის საკუთრებასთან დაკავშირებული დავები წყდებოდა ხელშეკრულების ზოგადი წესებისა და მინდობითი სამართლის ნორმების შესაბამისად.³⁸

კალიფორნიის უზენაესმა სასამართლომ 1976 წელს, საქმეში მარვინი მარვინის წინააღმდეგ შეზღუდა უკანონობის დოქტრინის, როგორც საჯარო წესრიგის წინააღმდეგ მიმართული ქმედების მოცულობა ფაქტობრივ მეუღლეთა შორის საკუთრებასთან დაკავშირებით დადებულ გამოხატულ შეთანხმებებთან დაკავშირებით და მხარი დაუჭირა რამდენიმე სამართლიან დაცვის საშუალებას იმ საკუთრების გაყოფის მოსაწესრიგებლად, რომელიც შექმნილია ფაქტობრივ ურთიერთობაში.³⁹

ზემოაღნიშნულ საქმეში, მოსარჩელე ტრიოლა და მოპასუხე მარვინი უწყვეტად ცხოვრობდნენ ერთად 6 წლის მანძილზე ქორწინებისგარეშე. ამ დროის მანძილზე შექმნილი საკუთრება აღირიცხული იყო მხოლოდ მოპასუხის საკუთრებად. მას შემდეგ რაც მათი ურთიერთობა დასრულდა, ტრიოლამ შეიტანა სარჩელი, რომ ზეპირი ხელშეკრულების საფუძელზე, რომელიც დადებული ქონდა მოპასუხესთან, მას ეკუთვნოდა შექმნილი საკუთრების ნახევარი და გააჩნდა უფლება სარჩოზე. სასამართლომ დააზუსტა, რომ ის არ უარყოფს მსგავსად გამოხატულ შეთანხმებებს, თუ არ დადგინდა, რომ ეს შეთანხმება მხოლოდ სექსუალურ მომსახურებაზე იყო დაფუძნებული. ამავე საქმესთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებით სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ ერთად ცხოვრების პერიოდში შექმნილი ქონების გაყოფა მხარეთა შორის მაშინაც უნდა მოხდეს, როცა მხარეთა კონკლუდენტური მოქმედება მონობს აღნიშნულ მიზანს.⁴⁰

ვაშინგტონის უზენაესმა სასამართლომ 1995 წელს, საქმეში კონელი ფრანცისკოს წინააღმდეგ დაადგინა, რომ დაუქორწინებელი წყვილის ურთიერთობის შეწყვეტისას, არსებობს პრეზუმპცია, რომ სასამართლოებს აქვთ უფლებამოსილება თანაცხოვრების დროს შექმნილი ქონება მათ შორის თანაბრად გაყოფს.⁴¹ ნაგულისხმევი (კონკლუდენტური) შეთანხმებები, არის კვაზი ხელშეკრულებები. ეს შეთანხმებები წარმოადგენენ ვალდებულებებს, რომელიც სამართალმა შექმნა იმისათვის, რომ ადგილი არ ქონდეს ერთი მხარის უსაფუძლო გამდიდრებას მეორე მხარის ხარჯზე.⁴² მაგ. ნიუ ჯერსის უზენაესმა სასამართლომ 2002 წელს, როკამონტეს საქმეში გადაწყვიტა, რომ ნაგულისხმევი დაპირება რჩენის თაობაზე აღსრულებადი იყო მამკვიდრებლის ქონებიდან.⁴³

მნიშვნელოვანია განხილულ იქნეს, თუ როგორ უნდა მოხდეს ფაქტობრივი მეუღლეების სურვილის შემთხვევაში მათი საერთო საკუთრების გაყოფა. ზოგადად, საერთო თანაზიარი საკუთრების შეწყვეტა ხდება, როდესაც ასეთი საკუთრება იცვლის რეჟიმს და ხდება საერთო წილობრივი. ასეთი სახით წარმოშობილი წილობრივი საკუთრება, კი თავის მხრივ შეიძლება შეიცვალოს ან შეწყდეს წილის ნატურით გამოყოფისას საკუთრების ობიექტისგან, თუ ობიექტი იძლევა ამის შესაძლებლობას. ასევე, საერთო თანაზიარი საკუთრება შეიძლება შეწყდეს: თანამესაკუთრის გარდაცვალებისას, თუ თანასაკუთრების უფლება მემკვიდრეობით არ გადადის; თანამესაკუთრის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გარდაცვლილად გამოცხადებისას; განქორწინებისას.⁴⁴

³⁸ Briggs M., The Formalization of Property Sharing Rights For De Facto Couples in New Zeland, *Verschraegen B.*(ed.), Family Finances, Vienna, 2009, 329.

³⁹ Harvard Law Review Association, Property Rights Upon Termination of Unmarried Cohabitation: *Marvin v. Marvin*, Vol. 90, №8 (Jun., 1977), 1708, <<http://www.jstor.org/stable/1340491>>, [07.04.2020].

⁴⁰ იქვე, 1709.

⁴¹ *McCaffrey C.S.*, The Property Rights of Unmarried Cohabitants in the USA, *Trusts & Trustees*, Vol. 24, №1, February 2018, 101.

⁴² იქვე, 103.

⁴³ იქვე, 104-105.

⁴⁴ *Белов В.А.*, Гражданское Право, Особенная Часть, Том III, Абсолютные Гражданско-Правовые Формы, М., 2013, 236-237.

საერთო ნივთიდან ნატურით წილის გამოყოფის მოთხოვნის უფლება ყოველ წილობრივ მესაკუთრეს გააჩნია, რაც უნდა განხორციელდეს მხარეთა შეთანხმების საფუძველზე. როდესაც გამოყოფის პირობებზე შეთანხმება ვერ ხერხდება, თანამესაკუთრეს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს თავისი წილის გამოყოფის თაობაზე. წილის გამოყოფა შეიძლება ნატურით განხორციელდეს, ან მოხდეს მისი შესაბამისი თანხობრივი კომპენსაცია, თუ წილის ნატურით გამოყოფა დაუშვებელია კანონის ნორმიდან გამომდინარე, ან ასეთი გამოყოფა გამოიწვევს ნივთის მდგომარეობის მნიშვნელოვან გაუარესებას. ამ შემთხვევაში ის წილობრივი მესაკუთრე, რომელიც გამოყოფას ითხოვს, უფლებამოსილია მიიღოს მისი წილის შესაბამისი თანხობრივი კომპენსაცია. სასამართლომ წილის ნატურით გამოყოფის ნაცვლად კომპენსაცია შესაძლოა თავად გამოყოფის მსურველი მესაკუთრის ნების სანინალმდეგოდაც დაადგინოს, როდესაც მისი წილი უმნიშვნელოა, ან ვერ მოხდება წილის რეალური გამოყოფა და ამასთანავე, მას არ გააჩნია საკუთრებით ნატურით სარგებლობის მნიშვნელოვანი ინტერესი. იმ შემთხვევაში კი, თუ ნატურით გამოყოფა შესაძლებელია, თუმცა გამოყოფის შემთხვევაში გამოყოფის მსურველ თანამესაკუთრეს მისი წილის შესაბამისი წილი არ გამოუვა, ან პირიქით გადააჭარბებს მის წილს, ასეთ დროს უნდა მოხდეს წილის შესაბამისი ფულადი ან სხვაგვარი კომპენსაცია.⁴⁵

იმ შემთხვევაში როდესაც თანამცხოვრებლებმა შექმნეს საერთო ბიზნესი მათ შეუძლიათ ასევე მოახდინონ ბიზნესის გაყოფაც. თუ მხარეები ვერ შეთანხმდებიან გაყოფაზე, საქმე შეიძლება განიხილოს სასამართლომ.⁴⁶

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატამ თავის ერთ-ერთ უახლეს გადაწყვეტილებაში აღნიშნა, რომ სსკ-ის 1109-ე მუხლის მესამე ნაწილის დებულება „ასახავს საზოგადოებაში დამკვიდრებულ ტრადიციას, რომ დაქორწინების მსურველ პირთა ნათესავებმა და ახლობლებმა სამომავლო ქორწინების აღსანიშნავად დაასაჩუქრონ მომავალი მეუღლეები, რაც ეფუძნება ვარაუდს, რომ დანიშნული წყვილი გარკვეული პერიოდის შემდეგ უთუოდ იქორწინებს, თუმცა, კანონმდებელი სსკ-ის 1151-ე მუხლის დანაწესიდან გამომდინარე, ნიშნობის ფაქტს რაიმე სავალდებულო სამართლებრივ შედეგს, არ უკავშირებს და ადგენს ნიშნობის საჩუქრის (რაც ხშირ შემთხვევაში ძვირად ღირებულ ნივთებია) მხარეთათვის დაბრუნების წესს. „დე ფაქტო „ოჯახური ცხოვრების“ დადგენას სხვა – ასე მაგალითად, მამობის დადგენის, ან მშობლებსა და შვილებს შორის ურთიერთობის საქმეებზე – შეიძლება ჰქონდეს სამართლებრივი დატვირთვა“⁴⁷ (შდრ.ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1994 წლის 27 ოქტომბრის №18535/91 გადაწყვეტილება საქმეზე *Kroon and others v. The Netherlands*) და არა ნიშნობასთან დაკავშირებულ დავაში.“⁴⁸

4. ფაქტობრივი მეუღლეების მიერ ერთმანეთის ქონებით სარგებლობა

პრობლემური შეიძლება იყოს ასევე ერთი ფაქტობრივი მეუღლის მიერ მეორე ფაქტობრივი მეუღლის ქონებით სარგებლობა. ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო თანაცხოვრების პერიოდში არამესაკუთრე ფაქტობრივმა მეუღლემ შეიძლება განახორციელოს შრომითი ან ფინანსური

⁴⁵ *Белов В.А.*, Гражданское Право, Особенная Часть, Том III, Абсолютные Гражданско-Правовые Формы, М., 2013, 233-234.

⁴⁶ *Agallopoulou P.*, Financial Consequences of Cohabitation Between Persons of the Opposite Sex According to Greek Law, *Verschraegen B.*(ed.), Family Finances, Vienna, 2009, 298.

⁴⁷ შეად. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 8 თებერვლის განჩინება საქმეზე №ას-1251-2018, 19.

⁴⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-205-2019, 15-16.

კაპიტალის შეტანა ამ საკუთრებაში. ამ დროს კი გასარკვევია რაიმე უფლება წარმოეშევა თუ არა თანამცხოვრებს მსგავსად მეუღლისა ქორწინების დროს (იხ. სსკ-ის 1163-ე მუხ. ასევე, 987-ე მუხ., ნან.1). აღნიშნულ შემთხვევაში ფაქტობრივ მეუღლეთა წილობრივი საკუთრება წარმოიქმნება მხოლოდ ფაქტობრივ მეუღლეთა შორის შესაბამისი შეთანხმების არსებობის დროს. როგორც წესი, ფაქტობრივი მეუღლეები არ დებენ შეთანხმებას ერთი ფაქტობრივი მეუღლის მიერ, მეორის საკუთრებით სარგებლობის შესახებ და სახეზეა მხოლოდ კეთილსინდისიერი მფლობელობა.

ბერძენი მკვლევარები გამოთქვამენ აზრს, რომ ქორწინების ნორმები შესაძლოა თანაცხოვრებაზეც გავრცელდეს ანალოგიით. კერძოდ, მათ მიაჩნიათ, რომ ქორწინებასთან დაკავშირებული წესი, რომლის მიხედვითაც, ერთი მეუღლის მიერ მეორე მეუღლის საკუთრების გაუმჯობესებაში შეტანილი წვლილი მას გარკვეულ უფლებებს უჩენს, უნდა გავრცელდეს თანაცხოვრებაზეც. რათქმაუნდა, თუ ასეთ ფაქტობრივ მეუღლეს შეუძლია განხორციელებული გაუმჯობესების დამტკიცება.⁴⁹

უკრაინის საოჯახო კოდექსის 62-ე მუხლის ანალიზის მიხედვით, საერთო საკუთრების სამართლებრივ რეჟიმში ექცევა ფაქტობრივ მეუღლეთა ის ქონებაც, რომელიც მათ გააჩნდათ თანაცხოვრების დანებამდე, თუ მათი ერთად ცხოვრების პერიოდში ასეთი ქონების ღირებულება მნიშვნელოვნად გაიზარდა.

ფაქტობრივი მეუღლეების მიერ ერთმანეთის ქონებით სარგებლობისას, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია საცხოვრისით სარგებლობის საკითხი. ერთად ცხოვრება, როგორც წესი, გულისხმობს ერთი და იგივე საცხოვრისით სარგებლობას. თუ საცხოვრისი ფაქტობრივ მეუღლეთა საერთო წილობრივ ან თანაზიარ საკუთრებაშია, მაშინ მათ გააჩნიათ თანაზიარი უფლებები მისით სარგებლობისას. მიზანშეწონილია შეფასდეს, თუ რა სამართლებრივ მოცემულობას ეფუძნება ფაქტობრივი მეუღლის კუთვნილ სახლში ცხოვრობა.

სსკ-ის 155-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, მფლობელობა წარმოიშობა ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობის ნებითი მოპოვებით. მფლობელობის ნება ნიშნავს არა გარიგების ნამდვილობისათვის განსაზღვრულ ნებას, არამედ მხოლოდ პირის ბუნებრივ ნებას, რადგან იგი ნივთზე ფაქტობრივ ბატონობას შეეხება.⁵⁰ მფლობელობის მოპოვების ერთ-ერთ მეთოდს წარმოადგენს თავდაპირველი მფლობელის მიერ ახალი მფლობელის ნივთზე ბატონობის დაშვება, რაც შეიძლება მათ მიერ ნივთის თანამფლობელობასაც გულისხმობდეს.⁵¹

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატამ თავის ერთ-ერთ განჩინებაში არ გაიზიარა კასატორის მოსაზრება. კერძოდ, კასატორის მოსაზრებით, ვინაიდან ის 1994 წლიდან ერთ-ერთ მოპასუხესთან იმყოფებოდა არარეგისტრირებულ ქორწინებაში და მასთან ერთად ცხოვრობდა მეორე მოპასუხის (ფაქტობრივი მეუღლის მამის) კუთვნილ სადავო ბინაში, როგორც მოპასუხეთა ოჯახის წევრი, ამიტომ სსკ-ის 159-162-ე მუხლების თანახმად უნდა ჩათვლილიყო კეთილსინდისიერ მფლობელად და ამდენად მისი სარჩელი ბინით სარგებლობასთან დაკავშირებით უნდა დაკმაყოფილებულიყო. საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ მართალია კასატორი სახლის მესაკუთრის ნებართვით იყო ჩასახლებული სადავო ბინაში და ამდენად იგი უნდა ჩათვლილიყო კეთილსინდისიერ მფლობელად, მაგრამ სსკ-ის 168-ე მუხლი ითვალისწინებს კეთილსინდისიერი მფლობელისათვის მფლობელობის შეწყვეტას იმ შემთხვევაში, თუ მესაკუთრე მფლობელს წაუყენებს დასაბუთებულ პრეტენზიას. მოცემულ შემთხვევაში პალატამ ჩათვალა, რომ სადავო ბინის მესაკუთრის პრეტენზიები მოსარჩელის მიმართ მფლობელობის შეწყვე-

⁴⁹ *Agalopoulou P.*, Financial Consequences of Cohabitation Between Persons of the Opposite Sex According to Greek Law, *Verschraegen B.(ed.)*, Family Finances, Vienna, 2009, 295-296.

⁵⁰ *თოთლაძე ლ.*, სსკ-ის კომენტარი, წიგნი II, თბ., 2018, მუხლი 155, ველი 8.

⁵¹ შეად. იქვე, ველი 9.

ტის შესახებ დასაბუთებული იყო, ვინაიდან მას, როგორც მესაკუთრეს და მფლობელობაზე უკეთესი უფლების მქონე პირს შეეძლო უარი განეცხადებინა მოსარჩელის მხრიდან მფლობელობის გაგრძელებაზე.⁵²

ფაქტობრივ მეუღლეთა მხრიდან ერთმანეთის საცხოვრისით სარგებლობასთან დაკავშირებით ასევე, უნდა აღინიშნოს სსკ-ის 571-ე მუხლის თაობაზე, რომლის მიხედვითაც, თუ ქირავნობის ხელშეკრულება დადებულია საცხოვრებელ სადგომზე და იქ დამქირავებელი თავის ოჯახის წევრებთან ერთად წარმართავს ერთიან საოჯახო მეურნეობას, დამქირავებლის გარდაცვალების შემთხვევაში მისი ოჯახის წევრები სამართლებრივ ურთიერთობაში შედიან დამქირავებელთან. მათ უფლება აქვთ ქირავნობის ხელშეკრულება მოშალონ კანონით დადგენილ ვადაში. ამ შემთხვევაში ფაქტობრივი მეუღლე უნდა ჩაითვალოს დამქირავებლის ოჯახის წევრად და მიეცეს ზემოაღნიშნული უფლებით სარგებლობის უფლება. მსგავსი მიდგომა აქვს იტალიის კანონმდებლობას, რომლის მიხედვითაც ფაქტობრივი მეუღლეს არ გააჩნია უფლება მოითხოვოს გარდაცვლილი ფაქტობრივი მეუღლის საცხოვროსით სარგებლობა, თუმცა მას შეუძლია ჩაანაცვლოს გარდაცვლილი ფაქტობრივი მეუღლე, როგორც დამქირავებელი საცხოვრისის ქირავნობის ხელშეკრულებაში.⁵³

5. სარჩოს მიღების სამართლებრივი საფუძვლები

ქორწინების ფარგლებში, ერთი მეუღლის მიერ მეორის რჩენის საკითხი დგინდება კანონის ან შეთანხმების საფუძველზე (იხ. სსკ-ის 1182-ე მუხ.). სსკ-ის შესაბამისი ნორმები არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ფაქტობრივ მეუღლეებთან მიმართებით, რადგან საოჯახო კანონმდებლობა მხოლოდ ქორწინებას ცნობს ქალსა და მამაკაცს შორის აღნიშნული უფლებამოსილების წარმოშობის საფუძველად (იხ. სსკ-ის 1151-ე მუხ.).⁵⁴ ამასთანავე, სსკ-ის ის მუხლები, რომლებიც ადგენს ოჯახის სხვა წევრთა საალიმენტო მოვალეობებს (1223-1231 მუხლები), ოჯახის კონკრეტულ სუბიექტებს შეეხება და ასევე ვერ იქნება გამოყენებული ფაქტობრივ მეუღლეების სასარგებლოდ. ამავე დროს, სსკ-ის 1182-ე მუხლით გათვალისწინებული შეთანხმების მსგავსი შეთანხმების დადება შესაძლებელია ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპის საფუძველზე (სსკ-ის 319-ე მუხლის პირველი ნაწ.). ასეთ შეთანხმებასთან დაკავშირებით, მნიშვნელოვანია შეფასდეს, თუ რომელი სამართლებრივი ნორმებით უნდა მოწესრიგდეს ის.

საალიმენტო ნორმების ანალოგიით გამოყენება სადავოა, ვინაიდან აღნიშნული ურთიერთობის სუბიექტური შემადგენლობა შემოიფარგლება იმ პირებით, რომლებიც საოჯახო სამართლის ნორმების შესაბამისად ვალდებული არიან გადაიხადონ ალიმენტი ოჯახის წევრის სასარგებლოდ. ამასთანავე, საოჯახო სამართლით გათვალისწინებული საალიმენტო ურთიერთობის მარეგულირებელი ნორმები სპეციალურ (საგამონაკლისო ნორმები) ნორმებადაც კი შეიძლება ჩაითვალოს. შესაბამისად, ვინაიდან მიზანშეწონილი არ არის კანონის ანალოგიის გამოყენება, სსკ-ის მე-5 მუხლიდან გამომდინარე ურთიერთობა უნდა მოწესრიგდეს სამართლის ზოგადი პრინციპების საფუძველზე (სამართლის ანალოგია).

რჩენის ხელშეკრულება თავისი შინაარსით ყველაზე ახლოს თითქოს ჩუქების ხელშეკრულებასთანაა, ვინაიდან როგორც ჩუქება, რჩენაც ანაზღაურების გარეშე ხორციელდება და მსგავსად

⁵² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2002 წლის 25 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე 3კ-731-02, სამოტივაციო ნაწილი.

⁵³ Panforti M.D., *Informal Relationships, National Report: Italy*, Section 49.

⁵⁴ იხ. ჩიკვაშვილი შ., საოჯახო სამართალი, თბ., 2004, 26 – „საოჯახო სამართლის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია მხოლოდ სახელმწიფოს შესაბამის ორგანოში რეგისტრირებული ქორწინების აღიარების (ცნობის) პრინციპი.“

ჩუქებისა, რჩენის დროსაც მატერიალური მხარდაჭერის საგანი ფაქტობრივ მეუღლეს საკუთრებაში გადაეცემა. დაპირება მომავალში საჩუქრის გაკეთების შესახებ, სსკ-ის 525-ე მუხლის მე-3 ნაწილის შესაბამისად ავალდებულებს პირს, ვინც ასეთი პირობა დადო, თუ იგი გაკეთდა წერილობით და დადასტურდა სანოტარო წესით.⁵⁵ თუმცა, საჩუქრის შეპირება რეალურად ჩუქების განხორციელებას არ ნიშნავს, იგი წარმოშობს მომავალში ჩუქების ხელშეკრულების ვალდებულებას. შესაბამისად, ჩუქების ვალდებულების რეალიზაცია უნდა მოხდეს ჩუქების ახალ ხელშეკრულებაში, რაც წერილობით უნდა გაფორმდეს.⁵⁶ სარჩოსთან დაკავშირებულ შეთანხმებასთან მიმართებაში, სავარაუდოდ ყოველთვიურ რეჟიმში ჩუქების ახალი წერილობითი ხელშეკრულების დადება (იმის დასტურად, რომ დანაპირები შესრულდა) პროცესს მნიშვნელოვნად გაართულებს. თუმცა, ჩუქების ნორმების გამოყენებამ ფაქტობრივი მეუღლე განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით შეიძლება უკეთეს სიტუაციაშიც კი ამყოფოს, ვიდრე მეუღლეა ქორწინებაში. მაგ. მჩუქებლის ვალდებულება ჩუქებაზე შესაძლოა მის მემკვიდრეებზე გადავიდეს, თუ აღნიშნული გათვალისწინებული იქნება ჩუქების დაპირების ხელშეკრულებაში, მაშინ როცა აღნიშნულის გადახდის ვალდებულება მოპასუხის მემკვიდრეებზე არ გადადის. შესაბამისად, უმჯობესია სარჩოს შესახებ შეთანხმებაზე გამოყენებულ იქნეს სსკ-ით გათვალისწინებული გარიგების ზოგადი წესები

საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსის 515-4-ე მუხლის თანახმად, თანამცხოვრებლებმა ერთმანეთს უნდა გაუწიონ მატერიალური დახმარება სოლიდარობის შესახებ მათი სამოქალაქო შეთანხმების პირობების შესაბამისად.

ჰოლანდიის კანონმდებლობით, დაშორების შემთხვევაში არანაირი საალიმენტო/რჩენის მოვალეობები პარტნიორებს არ ეკისრებათ ერთმანეთის მიმართ, მაგრამ ამ საკითხებს, როგორც წესი თანაცხოვრების ხელშეკრულებით ითვალისწინებენ.⁵⁷ ამასთანავე, ჰოლანდიის საშემოსავლო გადასახადების თვალსაზრისით წყვილები სარგებლობენ პარტნიორების სტატუსით, თუ მათი თანაცხოვრების შეთანხმება მოიცავს ურთიერთზრუნვის ვალდებულებას და პარტნიორები არ არიან ერთმანეთის გვერდითი (სწორი) ხაზის ნათესავები; არცერთი პარტნიორი არ წარმოადგენს მესამე პირის პარტნიორს.⁵⁸

საბერძნეთის სამოქალაქო კოდექსის 1444-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, დაშორების შემთხვევაში მხარე კარგავს უფლებას სარჩოზე, თუ ის სხვასთან ან დაქორწინდება ან მუდმივად თანაცხოვრობს მასთან თავისუფალი კავშირით. აქვე საინტერესოა აღინიშნოს, რომ საბერძნეთის სამოქალაქო კოდექსით თანაცხოვრების თაობაზე ხელშეკრულებები იდება ხელშეკრულების თავისუფლების ფარგლებში, რაც გულისხმობს, რომ მათზე არ ვრცელდება საბერძნეთის საოჯახო სამართლის ნორმები.⁵⁹

იტალიის კანონმდებლობით, ფაქტობრივი თანაცხოვრება, მიუხედავად იმისა, რომ ის შეიძლება იყოს სტაბილური და ხანგრძლივი, არ წარმოშობს უფლებებსა და მოვალეობებს ძველი/შენყვეტილი ურთიერთობიდან.⁶⁰

უკრაინის საოჯახო კოდექსის 91-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ფაქტობრივ მეუღლეს, მსგავსად მეუღლისა ქორწინებიდან, განსაზღვრული პირობების არსებობისას აქვს უფლება მოითხოვოს სარჩოს მიღება, როგორც თანაცხოვრების დროს, ასევე მისი შეწყვეტის შემთხვევაშიც.

⁵⁵ *შენგელია რ.*, სსკ-ის კომენტარი, წიგნი მეოთხე, ტომი I, თბ., 2001, მუხლი 525, 70.

⁵⁶ იქვე, მუხლი 525, 71.

⁵⁷ *Koele I.*, Property Rights of Unmarried Cohabitants in the Netherlands, *Trusts & Trustees*, Vol. 24, №1, February 2018, 118.

⁵⁸ იქვე, 119.

⁵⁹ *Agallopoulou P.*, Financial Consequences of Cohabitation Between Persons of the Opposite Sex According to Greek Law, *Verschraegen B.(ed.)*, Family Finances, Vienna, 2009, 293-294.

⁶⁰ *Panforti M.D.*, Informal Relationships, National Report: Italy, Section 47.

6. მემკვიდრეობის უფლება

სსკ-ის 1336-ე მუხლის შესაბამისად, მეუღლე გარდაცვლილი მეუღლის პირველი რიგის მემკვიდრეა, რომელსაც კანონმა მიანიჭა უფლება მიიღოს მემკვიდრეობა, მოითხოვოს დახმარებები, მარჩენალის დაკარგვის გამო პენსია, სათანადო გარემოებების არსებობისას, კომპენსაცია. ასევე, აუღებელი ხელფასი, შვებულების ფული, საავადმყოფო ფურცელზე ყოფნის თანხები და ა.შ.⁶¹

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატამ თავისი ერთ-ერთი განჩინებით, ვერ დაადასტურა რა კასატორმა მისი გარდაცვლილთან კანონმდებლობით დადგენილი წესით ქორწინების ფაქტი, არ მიიჩნია ის მის პირველი რიგის მემკვიდრედ და შესაბამისად, არ ჩათვალა, რომ მას დანაშთ ქონებაზე პირადი და ქონებრივი უფლებები გააჩნდა.⁶²

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, გაუმართლებელი რისკია თანაცხოვრების შემთხვევაში არ შედგეს თითოეული ფაქტობრივი მეუღლის მიერ ანდერძი, ვინაიდან ანდერძის არარსებობისას ცოცხლად დარჩენილი ფაქტობრივი მეუღლე ვერ მიიღებს წილს გარდაცვლილის მემკვიდრეობიდან.

ფაქტობრივმა მეუღლეებმა შესაძლოა ისარგებლონ სსკ-ის 1385-ე მუხლით, რომლის თანახმადაც, მონადერძეს უფლება აქვს დააკისროს მემკვიდრეს, რომელზედაც საცხოვრებელი სახლი, ბინა ან სხვა საცხოვრებელი სადგომი გადადის, სადგომით ან მისი განსაზღვრული ნაწილით სამისდღეშო სარგებლობის უფლების გადაცემა იმ პირისთვის, რომელიც მამკვიდრებელთან ერთად ცხოვრობდა არანაკლებ ერთი წლის განმავლობაში სამკვიდროს გახსნამდე.

საინტერესოა აღნიშნოს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტება, რომლითაც წყვილი, რომელიც იმყოფება მხოლოდ რელიგიურ „ქორწინებაში“, მართალია ექცევა კონვენციის მე-8 მუხლით დაცულ ოჯახურ ცხოვრებაში, თუმცა აღნიშნული არ ავალდებულებს ხელშემკვრელ სახელმწიფოს აღიაროს ასეთი ქორწინება, მაგალითად მემკვიდრეობის უფლებასთან, ასევე ცოცხლად დარჩენილი ასეთი მეუღლისადმი გადასახდელ პენსიასთან მიმართებაში.⁶³

ჰოლანდიის სამოქალაქო კოდექსის 4:82 მუხლის მიხედვით, მონადერძე უფლებამოსილია თავის ანდერძში სავალდებულო წილის მომთხოვნ მემკვიდრეებთან შედარებით გარკვეული უპირატესობა მიანიჭოს მის თანამცხოვრებს. ამასთანავე, ფაქტობრივი მეუღლის გარდაცვალებიდან ოთხი წლის განმავლობაში პარტნიორს უფლება აქვს გამოიყენოს საერთო საცხოვრისი და საოჯახო ნივთები, თუ მათ ქონდათ საერთო საცხოვრისი.⁶⁴ წყვილები ასევე სარგებლობენ პარტნიორების სტატუსით სასაჩუქრე და მემკვიდრეობითი გადასახადების მიზნებისთვის, თუ ისინი ოფიციალურად არიან დარეგისტრირებული ერთ მისამართზე და ნოტარიუსთან დადებული აქტით შეთანხმება თანაცხოვრების შესახებ.⁶⁵

საბერძნეთის მოდელის მიხედვით, ცოცხლად დარჩენილი თანამცხოვრების შესაძლებლობა – მიიღოს მემკვიდრეობა დარჩენილი საკუთრების ნაწილზე ანდერძით, მხოლოდ მაშინ ვერ იმოქმე-

⁶¹ აბრამიშვილი ლ., გუგავა ა., ფაქტობრივი ქორწინება და მისი სამართლებრივი რეგულირების საკითხი, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, № 3(63), 2019, ველი 8.

⁶² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 22 ნოემბრის განჩინება საქმეზე №ას-1153-2019, 21, 15.13.

⁶³ Şerife Yiğit v. Turkey [2010], [GC], ECHR, 97-98, 102.

⁶⁴ Koele I., Property Rights of Unmarried Cohabitants in the Netherlands, Trusts & Trustees, Vol. 24, №1, February 2018, 117-118.

⁶⁵ Koele I., Property Rights of Unmarried Cohabitants in the Netherlands, Trusts & Trustees, Vol. 24, №1, February 2018, 119.

დებს, თუ ანდერძი მამკვიდრებლის სხვა მემკვიდრის ინტერესს აზარალებს მისი წილის მნიშვნელოვნად შემცირებით. ასევე, ბათილი იქნება ისეთი ანდერძი, თუ მამკვიდრებელი გარკვეულ თანხას ცოცხლად დარჩენილ პარტნიორს უტოვებს მათ შორის არსებული სქესობრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე. ამასთანავე, თანამცხოვრები არ არის ვალდებული დაფაროს მკურნალობისა, თუ დაკრძალვასთან დაკავშირებული ხარჯები. იმ შემთხვევაში კი, თუ ის დაფარავს ამ ხარჯებს და არ წარმოადგენს მემკვიდრეს ანდერძით, მას შეუძლია მოითხოვოს ხარჯების ანაზღაურება მემკვიდრეობიდან მოხალისეობასთან დაკავშირებული ნორმების შესაბამისად⁶⁶ და თუ პარტნიორი მემკვიდრეა, მაშინ მან ზემოაღნიშნული ხარჯები თავისი მემკვიდრეობის წილის შესაბამისად უნდა დაფაროს.⁶⁷

იტალიის კანონმდებლობის მიხედვით, პარტნიორები ვერ იქნებიან ერთმანეთის კანონით მემკვიდრეები და ერთადერთი გზა ერთმანეთის მემკვიდრეობის მისაღებად ანდერძის შედგენაა.⁶⁸ თუმცა, ამ უკანასკნელ შემთხვევაში არ უნდა დაზარალდნენ სავალდებულო წილის მიმღები კანონით მემკვიდრეები.⁶⁹

7. დასკვნა

დასახული მიზნების საპასუხოდ, ჩატარებული კვლევის საფუძველზე დადგინდა, რომ ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო თანაცხოვრების დროს განეული ხარჯები, როგორც წესი მხარეთა თავისუფალი განვითარების ფარგლებში ხორციელდება. შესაბამისად, ფაქტობრივ მეუღლეს, სსკ-ით განსაზღვრული კონკრეტული შემთხვევების გარდა (იხ. სსკ-ის 987-ე მუხლი; 163-ე მუხლის მე-2-მე-3 ნაწ.) არ გააჩნია სამართლებრივი საფუძველი მოითხოვოს მის მიერ განეული მატერიალური, თუ არამატერიალური ხარჯების ანაზღაურება, ვინაიდან მისი შესრულება წარმოადგენდა ბუნებრივ პროცესს, რაც განპირობებული იყო მისივე შინაგანი მოთხოვნილებებით და არა მხარეთა შორის არსებული შეთანხმებით. იმ შემთხვევაში კი, თუ სარგებლის მიმღები ფაქტობრივი მეუღლე განახორციელებს საპასუხო შესრულებას, რასაც დააფუძნებს მის მიერ სარგებლის მიღებას, ის შემდგომ ველარ მოითხოვს ანაზღაურების უკან დაბრუნებას, ვინაიდან მის მიერ განხორციელებული ანაზღაურება ეფუძნებოდა ზნეობრივ მოვალეობებს (იხ. სსკ-ის 976-ე მუხლის მე-2 ნაწ.).

თანაცხოვრების დროს შეძენილი ქონების საკუთრების სამართლებრივი რეჟიმის განსაზღვრასთან დაკავშირებით დადგინდა, რომ სსკ-ის 173-ე მუხლის პირველი ნაწილის საფუძველზე, ფაქტობრივ მეუღლეებს შეიძლება გააჩნდეთ საერთო თანაზიარი ან/და საერთო წილობრივი საკუთრება. მეუღლეთა საერთო წილობრივი საკუთრების რეჟიმის საკუთრების შეძენის შემდგომ განსაზღვრის პრაქტიკა კი მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მათ შესაძლებლობაზე დაამტკიცონ აღნიშნული საკუთრების შესაბამისი რეჟიმით შეძენაზე მათ შორის შეთანხმების არსებობის ფაქტი.

ფაქტობრივ მეუღლეებს, მართალია არ შეუძლიათ დადონ სსკ-ის 1172-ე მუხლით გათვალისწინებული საქორწინო ხელშეკრულება თავიანთი ქონებრივი უფლება-მოვალეობების მოსაწესრიგებლად, თუმცა ხელშეკრულების თავისუფლების ფარგლებში (იხ. სსკ-ის 319-ე მუხლის პირველი ნაწ.), მათ შეუძლიათ დადონ საქორწინო ხელშეკრულების მსგავსი შეთანხმება, რომელიც უმჯობე-

⁶⁶ *Agallopoulou P.*, Financial Consequences of Cohabitation Between Persons of the Opposite Sex According to Greek Law, *Verschraegen B.*(ed.), Family Finances, Vienna, 2009, 299-300.

⁶⁷ იქვე, 301-302.

⁶⁸ *Panforti M.D.*, Informal Relationships, National Report: Italy, Section 47.

⁶⁹ The Civil Code of Italy, 16/03/1942, Article 536.

სია დაიდოს წერილობითი ფორმით. აღნიშნული შეთანხმების დადება მიზანშეწონილია, თუ: 1) ურთიერთობა სავარაუდოდ დიდხანს გაგრძელდება და მათ მოუწევთ საერთო საოჯახო მეურნეობის წარმოება; 2) რომელიმეს ან ორივეს მნიშვნელოვანი ფინანსური აქტივები გააჩნიათ; 3) იგეგმება საერთო ფინანსური ინვესტიციები, მაგ: სახლის ყიდვა ან/და საერთო ბიზნესის წარმოება; 4) ერთი თანამცხოვრები ფინანსურად ეხმარება მეორე თანამცხოვრებს; 5) ერთი თანამცხოვრები გადადის სახლში, რომელიც მეორე თანამცხოვრების საკუთრებაა. ასევე, როდესაც ისინი ერთმანეთის კუთვნილი სხვა ნივთებით სარგებლობენ; 6) ერთად ბავშვს ზრდიან და სხვ.

თანაცხოვრების დროს უძრავი ქონების შეძენისას უმჯობესია ის ორივე ფაქტობრივი მეუღლის სახელზე დარეგისტრირდეს საკუთრების სამართლებრივი რეჟიმის მითითებით. ხოლო, მოძრავი ნივთების შეძენისას და სხვა საყოფაცხოვრებო ხარჯების დაფარვისას, მათ უმჯობესია ყოველი თვის ბოლოს აწარმოონ შესაბამისი ხარჯთაღრიცხვა. მხარეთა შორის ქონების გაყოფასთან დაკავშირებული დავა გადაწყდება საკუთრების გაყოფასთან დაკავშირებით სამართლის ზოგადი პრინციპებისა და წესების შესაბამისად. იმ შემთხვევაში, როდესაც თანამცხოვრებლებმა შექმნეს საერთო ბიზნესი მათ შეუძლიათ ასევე მოახდინონ ბიზნესის გაყოფაც. თუ მხარეები ვერ შეთანხმდებიან საერთო ბიზნესის გაყოფაზე, საქმე შეიძლება განიხილოს სასამართლომ.

იმ შემთხვევაში, თუ ქორწინებისგარეშე ფაქტობრივი საოჯახო თანაცხოვრების პერიოდში არამესაკუთრე ფაქტობრივი მეუღლე განახორციელებს შრომითი ან ფინანსური კაპიტალის შეტანას მესაკუთრე ფაქტობრივი მეუღლის საკუთრებაში, ფაქტობრივ მეუღლეთა წილობრივი საკუთრების რეჟიმი წარმოიშვება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათ შორის შესაბამისი შეთანხმება არსებობდა.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად, ფაქტობრივ მეუღლეთა მიერ ერთმანეთის ქონებით სარგებლობისას (საცხოვრისით სარგებლობისას) გამოიყენება სსკ-ით გათვალისწინებული კეთილსინდისიერ მფლობელობასთან დაკავშირებული წესები და შესაბამისად, მესაკუთრის პრეტენზიის გამო მფლობელობის შეწყვეტის წესი.⁷⁰

სსკ-ის 1182-ე მუხლით გათვალისწინებული შეთანხმების (ერთი მეუღლის მიერ მეორის რჩენის თაობაზე) მსგავსი შეთანხმების დადება შესაძლებელია ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპის საფუძველზეც (სსკ-ის 319-ე მუხლის პირველი ნაწ.). აღნიშნულ შეთანხმებასთან დაკავშირებით გამოყენებულ უნდა იქნეს სსკ-ით გათვალისწინებული გარიგების ზოგადი წესები.

სსკ-ის 1336-ე მუხლის შესაბამისად, ფაქტობრივი მეუღლე არ წარმოადგენს რა მამკვიდრების (გარდაცვლილი ფაქტობრივი მეუღლის) კანონით მემკვიდრეს,⁷¹ გაუმართლებელი რისკია ფაქტობრივი საოჯახო ურთიერთობის არსებობისას თითოეული ფაქტობრივი მეუღლის მიერ ერთმანეთის ინტერესების გათვალისწინებით არ შედგეს ანდერძი.

⁷⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატის 2002 წლის 25 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე 3კ-731-02, სამოტივაციო ნაწილი.

⁷¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 22 ნოემბრის განჩინება საქმეზე №ას-1153-2019, 21, 15.13.

ბიბლიოგრაფია:

1. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 4/11/1950.
2. საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995.
3. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო კომპენსაციისა და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის შესახებ“, სსმ, 56, 28/12/2005.
4. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, 31, 24/07/1997.
5. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 22 ნოემბრის განჩინება საქმეზე №ას-1153-2019, 21, 15.13.
6. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-205-2019, 15-16.
7. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 8 თებერვლის განჩინება საქმეზე №ას-1251-2018, 19.
8. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-968-1269-07, სამოტივაციო ნაწილი.
9. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2002 წლის 25 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე 3კ-731-02, სამოტივაციო ნაწილი.
10. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 31 ივლისის №2/1/572 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 11.
11. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის №2/4/532,533 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 3, 5.
12. აბრამიშვილი ლ., გუგავა ა., ფაქტობრივი ქორწინება და მისი სამართლებრივი რეგულირების საკითხი, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, № 3(63), 2019, ველი: 8, 10.
13. ბალიშვილი ე., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, თბ., 2019, მუხლი 328, ველი 3.
14. თოთლაძე ლ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი II, თბ., 2018, მუხლი 155, ველი: 8, 9.
15. ლომთათიძე ე., საქართველოს კონსტიტუცია და თავისუფლება: თავისუფლება სახელმწიფოსგან თუ თავისუფლება საზოგადოებაში?, საქართველოს კონსტიტუცია 20 წლის შემდეგ, თბ., 2016, 175, 179, 181.
16. ნაჭყებია ა., სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმების განმარტებები უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში (2000-2014), თბ., 2015, საქმე №ას-711-666-2010.
17. შენგელია რ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მეოთხე, ტომი I, თბ., 2001, მუხლი 525, 70-71.
18. ჩიკვაშვილი შ., საოჯახო სამართალი, თბ., 2004, 26.
19. Family Code of Albania, 8/05/2003.
20. Swedish Cohabitees Act (2003:376).
21. Family Code of Ukraine, 10/01/2002.
22. Greek Civil Code, 24/10/1984.
23. Property (Relationships) Act 1976 of New Zeland, 14/12/1976.
24. Civil Code of Italy, 16/03/1942.
25. Civil Code of Dutch, 1/10/1838.
26. Civil Code of France, 21/03/1804.
27. Oleksandr Volkov v. Ukraine, [2013], ECHR, 165-167.
28. Şerife Yiğit v. Turkey [2010], [GC], ECHR, 97-98, 102.
29. Pretty v. the United Kingdom, [2002], ECHR, 61, 67.
30. Niemietz v. Germany, [1992], ECHR, 29.
31. Johnston and Others v. Ireland, [1986], ECHR, 56.
32. Koele J., Property Rights of Unmarried Cohabitants in the Netherlands, Trusts & Trustees, Vol. 24, №1, February 2018, 117-119.

33. *McCaffrey C.S.*, The Property Rights of Unmarried Cohabitants in the USA, *Trusts & Trustees*, Vol. 24, №1, February 2018, 101, 103-105.
34. *Panforti M.D.*, Informal Relationships, National Report: Italy, Sections: 47, 49.
35. *Schwenzer I., Keller T.*, Informal Relationships, National Report: Switzerland, February 2015, Section 3.
36. *Solot D., Miller M.*, Unmarried to Each Other, NY, 2002, 134-135.
37. *Verschraegen B. (ed.)*, Family Finances, Vienna, 2009, 293-296, 298-302, 329, 360-361, 364-365, 447.
38. Harvard Law Review Association, Property Rights Upon Termination of Unmarried Cohabitation: *Marvin v. Marvin*, Vol. 90, №8 (Jun., 1977), 1708-1709. <<http://www.jstor.org/stable/1340491>> [07.04.2020].
39. *Белов В.А.*, Гражданское Право, Особенная Часть, Том III, Абсолютные Гражданско-Правовые Формы, М., 2013, 233-237.